

**MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

KATEDRA PEDAGOGIKY

**Obecná pedagogika
(předmět, obsah, dělení)**

Seminární práce

Brno 2005

Vedoucí semináře:
Mgr. Radek Pospíšil

Vypracovala:
Marie Kunzfeldová

Pedagogika patří mezi vědy společenské. Je to podmíněno již jejím předmětem – výchovou. Komplexnost výchovné problematiky vede k těsnému sepětí s pedagogikou s jinými vědami, a to s přírodními, humanitními i technickými. Tyto vědy pomáhají pedagogice řešit některé aspekty výchovného procesu a pedagogika jim naopak poskytuje svou analýzou výchovy a vzdělání další podněty k jejich specifickému výzkumu některých stránek pedagogického procesu.

Při řešení obecného pojetí výchovy se pedagogika těsně stýká s filosofií, ze které i částečně vychází. Biologie poskytuje pedagogice analýzu fungování lidského organismu, stavbu a funkce nervové soustavy, psychologie odhaluje obecné zákonitosti psychických procesů a vlastností, kterých je nutno dbát při výchově, dále pak zvláštnosti jednotlivých věkových období atd. Sociologie umožňuje lépe porozumět sociální determinaci výchovných procesů a zákonitostem různých sociálních prostředí. Dalšími vědami s pedagogikou spolupracujícími jsou logika, matematika a kybernetika. Na pedagogickém výzkumu se významně podílí historie, která umožňuje vysvětlovat pedagogické jevy v souvislostech se sociálním, politickým a kulturním vývojem a dějinami společnosti.

Struktura pedagogiky

Předmět pedagogiky je natolik rozsáhlý, že v rámci vědy dochází ke specializaci a k nahlížení na výchovu z různých hledisek. Abych mohla zařadit obecnou pedagogiku, uvedu několik příkladů systemizace pedagogiky. K diferenciaci pedagogiky jako vědy o výchově člověka lze použít více kritérií. Můžeme tak hovořit o systému pedagogických věd, jež lze dělit podle množství různých kritérií.

1. podle obsahu zkoumání

- obecná pedagogika
- srovnávací pedagogika
- dějiny pedagogiky a školství
- teorie výchovy
- obecná didaktika
- oborové a předmětové didaktiky
- pedagogická diagnostika
- pedagogická evaluace
- pedagogická prognostika
- teorie řízení škol a školství - školský management
- technologie vzdělávání
- pedeutologie

2. podle věku

- předškolní
- školní (primární, středoškolská) pedagogika
- vysokoškolská pedagogika
- andragogika
- gerontagogika

3. podle fází společenského vývoje

- antická pedagogika
- křesťanská pedagogika
- renesanční pedagogika
- reformní pedagogika
- pragmatická pedagogika
- moderní, postmoderní pedagogika

4. speciálně pedagogické vědy

- etopedie - obtížně vychovatelní jedinci
- tyflopédie - zrakové vady
- logopedie = surdopedagogika - sluchové a řečové vady
- psychopedie = oligofrenopedagogika - rozumové nedostatky
- somatopedie - pohybové poruchy

5. podle oblastí aplikace

- rodinná pedagogika
- sociální pedagogika
- kybernetická pedagogika
- profesní, podniková pedagogika
- inženýrská pedagogika
- vojenská pedagogika¹
- forenzní pedagogika
- výchova v organizacích dětí a mládeže
- pedagogika volného času

Mezi pedagogikou a ostatními vědami je řada tzv. **hraničních věd**. Ty zkoumají pedagogické problémy ze svého hlediska. Mnohdy jsou přímo řazeny do systému pedagogických věd. Mohou to být zejména tyto:

- filozofie výchovy
- pedagogická antropologie
- sociologie výchovy
- pedagogická psychologie
- ekonomika vzdělávání
- školní zdravotnictví a hygiena

Jiné dělení nabízí Jůva:² k **základním disciplínám** řadí dějiny výchovy a obecnou pedagogiku. K dalším pedagogickým oborům všeobecné povahy řadí didaktiku, teorii jednotlivých složek chování a teorii řízení výchovných institucí. **Podle věku, institucí a organizací**, v nichž se výchova uskutečňuje, rozlišuje: teorii výchovy v jeslích, předškolní pedagogiku a školní pedagogiku, teorii rodinné výchovy, pedagogikou volného času, pedagogiku sociální, pedagogiku dospělých

¹ Malach, J. Obecná pedagogika, Ostrava 2002

² Jůva, V. Úvod do pedagogiky, Brno 1994

(andragogika), vojenskou pedagogiku. Zvláštní skupinu pedagogických oborů tvoří **speciální pedagogika** (viz shodně dělení uvedené výše).

Obecná pedagogika

Je jednou z nejstarších disciplín. Jejím úkolem je systematizace a interpretace základních pedagogických jevů a zákonitostí. Usiluje o vyvození obecně platných pedagogických norem. Abstrahuje od věku i od instituce, kde se výchova koná a přináší tak závěry pro všechny dílčí pedagogické disciplíny.³ Jinými slovy studuje společné souvislosti výchovy probíhající za různých podmínek. Má vůči speciálním disciplínám podobné postavení jako teorie státu a práva vůči právním vědám nebo obecná ekonomická teorie vzhledem k ekonomice průmyslu. Spolu s dějinami výchovy a pedagogiky je ve vztahu ke speciálním disciplínám příjemcem i dárce v tom, že vypracovává pedagogickou terminologii a tím usnadňuje dorozumění a spolupráci speciálních disciplín, vyjadřuje hlavní směry pedagogického bádání, jeho metody a interpretaci výsledků, formuluje obecné zákony výchovy.⁴

Obsah obecné pedagogiky je tvořen dvěma problémovými okruhy: **metodologická (vědoslovná) část** se zabývá problémy pedagogiky jako vědy – tedy předmětem, metodami, vztahem pedagogiky k jiným oborům, systémem pedagogických věd, posláním pedagogiky ve společnosti. **Všeobecná teorie výchovy** zkoumá v obecné rovině základní pedagogické kategorie. Analyzuje výchovné cíle, strukturu výchovy a její funkci při rozvoji jedince, činitele výchovného procesu, výchovné principy, metody a formy výchovy a její organizaci ve společnosti.⁵

Nyní se dostávám k předmětu obecné pedagogiky. Pařízek ve svém díle konstatuje, že předmětem této vědy je výchova ve všech formách, obsazích i vztazích, a dále, že obecná pedagogika studuje společné rysy a souvislosti výchovy uskutečňované za různých podmínek. Výchova probíhá od narození člověka po celý život – můžeme dokonce mluvit o prenatální výchově. Je součástí školní docházky, provází práci, volný čas i soužití manželů. Je funkcí života, má nejrůznější cíle, obsahy a prostředky.⁶ Průcha k tomu podotýká, že zde lze spatřovat významný teoretický posun od tradičního pojetí výchovy: pedagogika není vázána pouze na školní edukaci a na populaci dětí a mládeže. Dále uvádí, předmětem pedagogiky jakožto vědy je edukační realita, její procesy a konstrukty. Obecně se pedagogika zabývá jednak vším tím, co vytváří a determinuje nějaké edukační prostředí, za druhé procesy, jež se v těchto prostředích realizují, následně výsledky a efekty těchto procesů.⁷

³ srov. Jůva, V. Úvod do pedagogiky, Brno 1994

⁴ srov. Pařízek, V. Základy obecné pedagogiky, Praha 1996

⁵ srov. Jůva, V. Úvod do pedagogiky, Brno 1994

⁶ srov. Pařízek, V. Základy obecné pedagogiky, Praha 1996

⁷ srov. Průcha, V. Moderní pedagogika

Literatura:

Jůva, V.: Úvod do pedagogiky, nakl. Paido, Brno 1994

Malach, J.: Obecná pedagogika, Ostravská univerzita, Ostrava 2002

Pařízek, V.: Základy obecné pedagogiky, Pedagogická fakulta UK, Praha 1996

Průcha, V.: Moderní pedagogika, nakl. Portál., Praha 2000